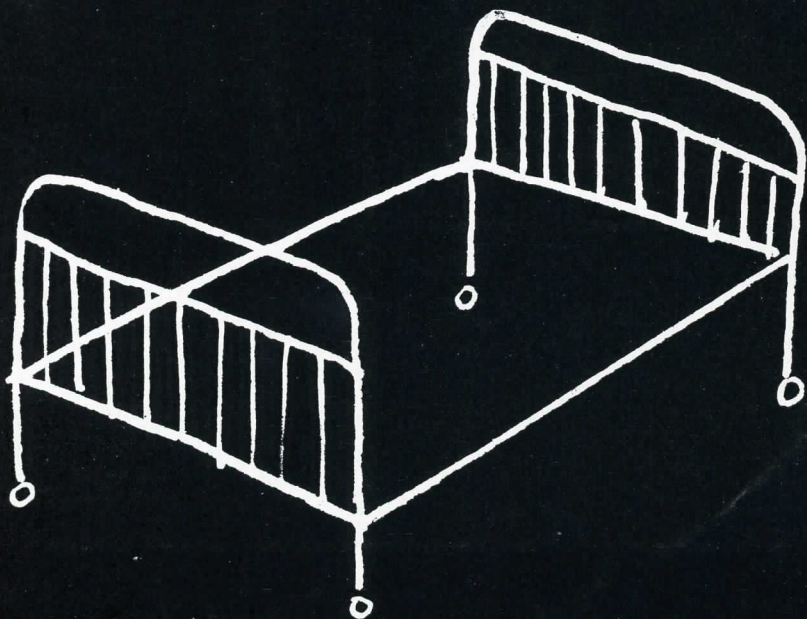

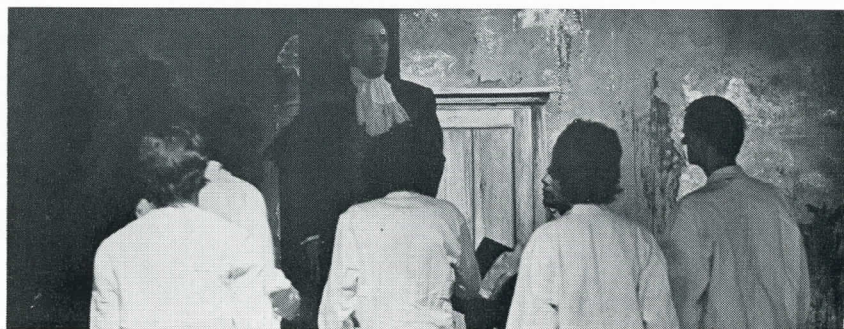
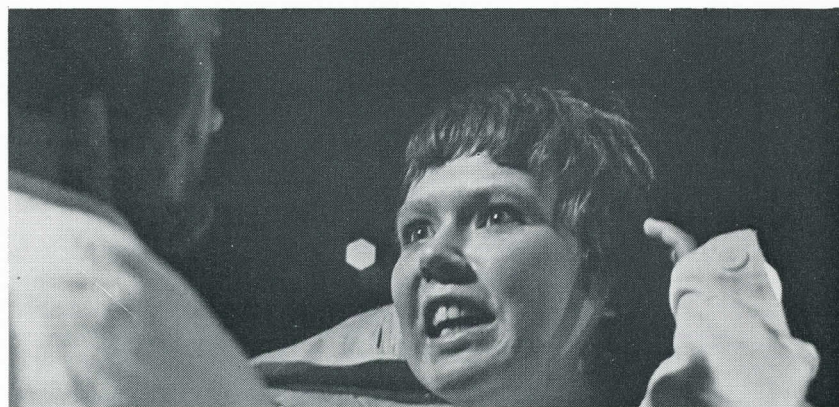
Aarhus Teater

Studio

Serbskij-Instituttet

En dokumentarfiktion af Jess Ørnsbo, urpremiere

Usikkerheden bliver så meget desto større som det er en kendsgerning, at Ulrike Marie Meinhof og de andre politiske fanger i Vesttyskland til stadighed er udsat for en både bastant og udspekuleret form for psykologisk krigsførelse.

De enkelte politiske fanger holdes tolt isoleret i små eneceller med dårlige eller ingen udsigts- og udluftningsmuligheder. De nærmeste celler står tomme og ofte er endog hele etagen tom. Den årlige besøgstid er på 6½ time for de pårørende. Isolationen har helt klart til formål – langsomt men sikkert – at nedbryde de politiske fanger psykisk og få dem til at tilstå eller vidne mod de andre politiske fanger. Isolationen og den psykiske tortur, der har karakter af »programmeret tortur«, minder mest af alt om hjernevask.

(Artikel i Information af Finn Barlby i anledning af arrestationen af Ulrike Marie Meinhof, bypartisan og skribent, i Vesttyskland sidste år).

I over 13 måneder har min klient været tvunget til at tilbringe sine fritimer alene ... den fuldstændige isolation ... (er) yderligere blevet forstærket ved, at det ... ikke er hende tilladt at bruge sit eget tøj.

Følgerne af ekstrem social isolation hedder i den videnskabelige terminologi sensorisk deprivation.

Den sensoriske deprivation, som skyldes langvarig og total social isolation, fører til såkaldte hypnagogiske (søvnfremmende) tilstande ... som er kendt fra psykoanalysen som en tilstand, hvor patienten er yderst tilbøjelig til (på grund af den manglende selvkontrol) at prisgive noget, som han under normale omstændigheder aldrig ville prisgive.

Videnskabelige undersøgelser har vist, at denne tilstand ikke blot fører til akutte forstyrrelser af iagttagelsesevnen, men også til en tiltagende desorganiseret tankegang og til sidst til »tomme perioder« og »dagdrømmerier«.

Det er kendt, at den såkaldte hjernevask, d. v. s. dette at skabe en fuldstændig ny struktur i en persons tankegang og følelser, indledes med at individet over et længere tidsrum underkastes en tilstand af ekstrem social isolation for at præparere det for nye tanke- og følelsesstrukturer. Stillet overfor den kendsgerning, at myndighederne er bekendt med virkningerne af en sådan

behandling, drager jeg den konklusion, at gennemførelsen af varetægtsarrest sigter mod at tilintetgøre den personlige identitet.

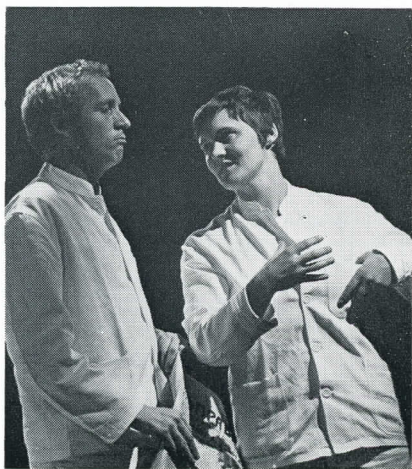
(Kommentar af Meinhofs advokat, Astrid Prolles).

»Revolutionær politik er nødvendigvis kriminel. Hvad der er forbrydelser, bestemmer de statslige strafferetlige kendsgerninger. Statens straffemyndighed er historisk opstået for at beskytte det besiddende mindretals magt over folkets besiddelsesløse og udbyttede flertal: for at beskytte slaveholderne mod slaverne, feudalherrerne mod de livegne, kapitalen mod de lønafhængige. Enhver handlemåde, som direkte eller indirekte kan true det udbytende system og udbytternes magt, bliver kriminaliseret og straffet. Derved retter de hårdeste trusler om straf sig mod det organiserede oprør mod den til enhver tid bestående orden ...

Det er kriminelt, fordi det støder an mod de herskendes love. Det er revolutionært, fordi denne side af kampen er en nødvendig betingelse for revolutionen. Men mens den sædvanlige kriminalitet umiddelbart tjener privat berigelse henholdsvis tilfredsstillelse, har de revolutionæres kriminalitet til formål at virkeliggøre samfundsmæssige behov.

Den retter sig mod de rige og mægtige og skåner de besiddelsesløse og undertrykte«.

(Kommentar af advokat Horst Mahler).

... at der faktisk er en kriminel type, »men han er ikke en biologisk, anatomisk, frenologisk eller antropologisk type; snarere er han et socialt skabt væsen, tegnet af et givet samfunds herskende klasse og etniske fordomme«. Og senere: »Straffeloven er i sit indste væsen en afspejling af værdierne hos et givet samfunds herskende klasse, en fremstilling af den klasse, en fremstilling af denne klasses selvinteresse og en kontrolmetode for denne klasse«. »Tesen om at den kriminelle er et sygt individ, der har behov for behandling, er falsk. Faktisk er det næppe meget mere end en genopfriskning ved hjælp af nye ord af Inkquisitionens grundlæggende ideer og metoder ... (Afvigeren) bliver først bragt i miskredit som et selvstændigt menneskeligt væsen, og så underkastet ydmygende straf betegnet og forklædt som behandling«.

»I 'gode' fængsler, som i Californien, bliver fysisk fornægtelse erstattet af psykologisk fornægtelse«. Harvey Powelson, fhv. psykiater i San Quentin: »Det er næppe nogen overraskelse, at psykiatri i fængslet hovedsagelig består i terapeutiske metoder, som kan have straffende eller disciplinær virkning: elektrochok, insulinchok, feberkure, vandkure, interviews under indflydelse af Amytal og Pentothal, udtagelse af rygmarvsprøver og så videre – d. v. s. alt undtagen psykoterapi«.

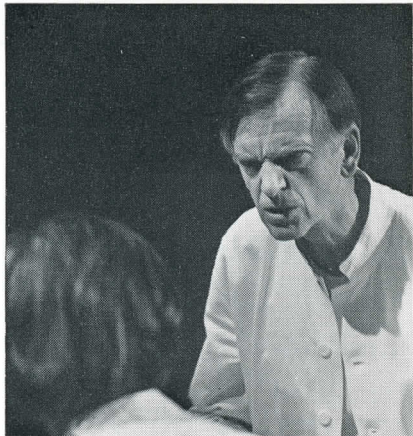
Sensory Deprivation: Betegner inde-spærring i lang tid i celler, hvor kommunikation med omverdenen er umulig. Tidsfornemmelse o. s. v. forsvinder. Stress Assessment: Fangen lever i sovesal og alle muligheder for privatliv udryddes. Han får de mest beskidte og ydmygende arbejdsopgaver. I gruppetherapi (sensikurser) ophidses fangerne imod hinanden. Tanken er at bryde gruppesolidariteten, få fangerne til at bryde sammen psykisk og derefter opbygge en ny personlighed.

Chemotherapy: Anvendelsen af kemiske midler, der ændrer adfærden. F. eks. antitestorone hormoner til homoseksuelle og seksualforbrydere.

Aversion therapy: Benyttelse af kemiske midler og andre indgreb, der skaber frygt og smerte i forbindelse med visse begreber, hvorved adfærden ændres (eks. forevisning af pornofilm kombineret med elektrochok).

Neurosurgery: Direkte kirurgiske indgreb i hjernen.

(Fra Jørgen Dragsdahls omtale i Information 3/174 af Jessica Mitffords bog »Kind of Usual Punishment«, Alfred A. Knops Forlag).

Serbskij-Instituttet

En dokumentarfiktion af	Jess Ørnsbo
Instruktion	Palle Skibelund
Scenografi	Ivan Mogensen
<i>Medvirkende:</i>	
Patient I (Kommunisten)	John Martinus
Patient II (Lysak)	Svend Dam
Patient III (Naritsa)	Jørgen Fønss
Patient IV (Den sultne)	Lho Jansberg
Patient V (Galanskof)	Peter Bork
Patient VI (Gorbanevskaja)	Anne Jensen
Patient VII (Medvedjev)	Lars Junggreen
Patient VIII (Lifsjits)	Flemming Sørensen
Patient IX (Grigorenko)	Freddy Koch
Patient X (Stickersken)	Bodil Lindorff
Patient XI (Den ny)	Erling Dalsborg
Patient XII (1. sangerinde)	Elsebeth Steentoft
Patient XIII (2. sangerinde)	Lisbet Lipschitz
Første plejerske	Rita Kristjansen
Anden plejerske	Ruth Maisie
Lægen	Birte Fynne
Kirurgen	Anders Simonsen

Spilletid: ca. 1½ time – ingen pause

Regi: Ilse Dickens – Anders Simonsen
Suffli: Anette Nielsen
Belysning: Carl E. Andreassen –
Osvold Yderholm

Scenemester: Kaj Johansen
Malersal ved Jens-Anker Olsen
Skræddersal ved Hanne Gissel –
Stanley Petersen
Overregissør: Jørn Walsøe
Rekvisitør: Frode Sørensen

Lydteknik: Jens Ravn
Teaterfrisør: Else Aarup

Forside og plakat: Finn Skødt
Prøvefoto: Rolf Linder
Programredaktion: Bent Frandsen –
Jacob Kielland – Peter Bork

Ur-premiere: 14. marts 1974
Aarhus Teater, Studio, sæson 1973–74
Teaterchef: Henrik Bering Liisberg

Tryk: Aarhus Stiftsbogtrykkerie A/S

Finder der tortur sted i dag?

Ja, en lang række stater accepterer tortur som et middel til at opretholde styret. Og ikke nok med det, men anvendelsen af tortur har været stigende gennem årene siden 1950'erne. Maltraktering af politiske modstandere for at få oplysninger ud af dem, eller for at tyrannisere eventuelle sympatisører i befolkningen, er altså ikke noget, der ophørte med kolonitidens undertrykkelse.

(Artikel af H. H. Brydesholt, direktør for fængselsvæsenet, i Information).

Af en nylig sag fremgår det, at en 38-årig kvinde i dag i Danmark er blevet et menneskevrak, helt imbecil og ude af stand til at fatte, hvad der foregår omkring hende, fordi der er foretaget videnskabelige eksperimenter med hende af nogle læger i et statsfængsel. Samtidig erkendes det i øvrigt fra ansvarlig officiel lægeside, at der foregår videnskabelige eksperimenter på mennesker i Danmark i dag. Dette indrømmes i en udtalelse fra Statens forskningsråd; man spørger uvilkårligt sig selv, hvorfor i alverden de nazistiske krigsforbrydere overhovedet blev straffet efter 2. verdenskrig.

Hvilke danske regler lader sig bruge som pressionsmiddel? Ifølge dansk lovgivning kan en sindsyg person tilbagesendes eller indlægges, hvis han eller hun er farlig, eller hvis udsigterne til helbredelse ved at undlade det væsentlig forringes. Der er en ganske minimal domstolskontrol.

Der er heller ingen tvivl om, at således som moderne psykiatri udvikler sig, vil en masse mennesker kunne presses ind under sindssygebegrebet i tilfælde, hvor f. eks. den dannede lægmand med universitetsseksamen i andre fag nok ville undre sig. Hvad er psykiatri andet end en ubevist teori, som prøver at forklare en adfærd, vi ellers ikke forstår?

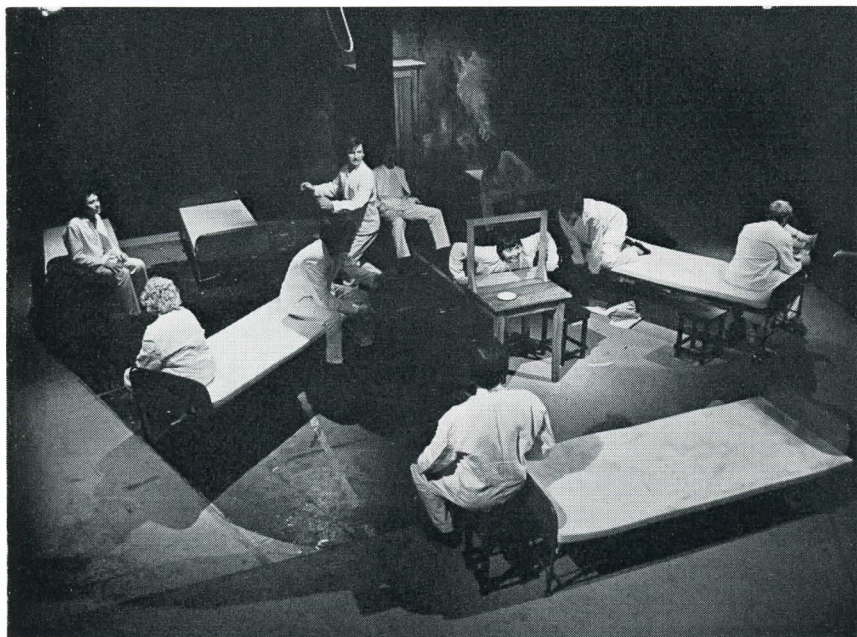
(Artikel af advokat Erik Koch i Information).

— I øvrigt har man i enkelte tilfælde med held hos sindssyge personer, der trods indlæggelse på psykiatrisk afdeling ikke var til at styre seksuelt, brugt en hormonbehandling. Men den vil man ikke tage i anvendelse på mennesker, der lever almindeligt ude i samfundet.

(Fra Ekstra Bladets lægebrevkasse 20/2 1974)

»Det er en risiko, man må tage: at blive kaldt konservativ af de konservative og reaktionær af de reaktionære«.

(Hans Scherfig)

Den politiske psykiatri

Jess Ørnsbos stykke om Serbskij-Instituttet er tilegnet Josef Stalin, »den sovjetiske psykiatris grundlægger«. Med rette, for den praksis, der bliver skildret på scenen – og her burde det måske siges med det samme, at de fleste personer og de vigtigste replikker er autentiske – afspejler en holdning til både retspleje og sindsslidelser, som er karakteristisk for stalintiden. Det er den opfattelse, at kriminalitet såvel som sindssygdomme er et levn fra den borgerlige fortid, kapitalistiske vildfarelser, som ingen eksistensberettigelse har i et socialistisk samfund. Ned med Freud – for hvad skal frigjorte proleterer med frustrerede overklassefruer fra Wien omkring århundredeskiftet? – og derfor også ned med neuroserne. Den sindslidende er suspekt, forbyderen afvigende: hvad er så mere logisk, end at erklære den **politisk** afvigende, der bevidst stiller sig uden for det revolutionære fællesskab, for forrykt? Stalin, som det også fremgår af stykket, fortjener dog ikke hele æren. Dels stammer den skik at indespærre politiske modstandere fra længe før revolutionen, som så mange andre af den sovjetiske politistats indretninger, der stort set uforandret blev overtaget fra czartiden. Og dels kom den politiske psykiatri til sin fulde udfoldelse på et tidspunkt, da tyrannen og hans regime syntes at være en overvundet periode. Den er en sælsom og bagvendt følge af liberaliseringen.

Et kort historisk overblik. Serbskij-instituttet, sikkerhedspoliets KGBs retspsykiatriske afdeling, kom først i søgelyset i midten af halvtredserne, under Khrusjtjovs afstaliniseringskampagne. Partiets centralkomité nedsatte en undersøgelseskommision, de indsatte blev løsladt og deres »sygejournaler« blev tilintetgjort. Instituttets leder, docent og KGB-major Lunts, skulle drages til ansvar. Men femten år senere dukker han op på ny, forfremmet til professor og oberst, forfatter til en lærd afhandling om »Politisk afvigelse som en form for skizofreni«. Og instituttet er i mellemtiden blevet centrum for en række fængselshospitaler og særlige afdelinger, hvor visse kategorier af politiske fanger bliver holdt indespærret på ubestemt tid, ofte under meget barbariske forhold og underkastet en ofte meget brutal form for »behandling«. Oftest er det intellektuelle, ind imellem også fremtrædende personligheder som general Grigorjenko, krigshelt og berømt militærhistoriker, professor på akademiet i Frunze – og deres forbrydelser er som regel af en art, som det kunne være pinligt at fremføre i en retssal. Grigorjenko gjorde sig for eksempel til talsmand for forfulgte jøder og Krimtatarer; andre demonstrerede mod invasionen i Tjecoslovakiet eller mod forfølgelsen af andre intellektuelle; nogle samlede materiale om andres tvangsindlæggelser; og endelig var der mange, der skrev og udsendte underjordiske manuskripter, såkaldte samisdat-publikationer – dette er strengt taget slet ikke forbudt ifølge nogen lov, men naturligvis uønsket og samfundsskadeligt. Der findes et særlig grundigt dokumenteret tilfælde i den sidste kategori, biologen Zorev Medvedev – han bor nu i London og er i den anledning blevet erklæret for normal med tilbagevirkende kraft. Medvedev blev indlagt, fordi han »blandede videnskabeligt arbejde sammen med politisk publicistik«, hvilket for overlægen Lifsjits fra Kalugas psykiatriske hospital var et ganske indlysende bevis på sindssplittelse. Medvedev var imidlertid en ansat videnskabsmand med gode forbindelser til USSR's Videnskaberne Akademi, den kendte fysiker og menneskeretsforkæmper Saharov tog sig af sagen,

der blev protesteret på højeste sted og til sidst blev der sammenkaldt et møde på akademiet, styret af selveste sundhedsministeren. Serbskij-instituttets daglige leder dr. Morosov mødte op for at gøre rede for dette og andre tilfælde, men blev håbløst til grin i den lærde forsamling. Medvedev blev løsladt og skrev en bog om sine oplevelser, den hedder »Hvem er de gale?« Her opstiller han også den teori, at tvangsindlæggelser er en følge af den øgede retssikkerhed og større offentlighed omkring politiske processer – det kan knibe med at finde lydige dommere og forsvarere, og galeanstalter er således en bekvem udvej, især da denne form for afstraffelse er mindst lige så effektiv som traditionel fængsling eller arbejdsleje.

Om de anvendte metoder foreligger der efterhånden en meget omfattende dokumentation, samlet dels af fhv. »patienter« som Medvedev, af undergrundskilder, og af vestlige organisationer som Amnesty International, der har beskæftiget sig med sagen som led i sin verdenskampagne mod tortur. For der er tale om tortur – dels den mere jævne, som mishandlinger, spændetrojer, patienter, der bliver lænket til sengen og overladt til sig selv, liggende i deres afføring, i flere dage, tvangsfodring med et specielt og meget pinefuldt »spærreapparat«, »rulning« i våde lagner (det simulerer kvælning); endelig de mere raffinerede behandlinger med medikamenter, der skaber depressive choktilstande, høj feber, søvnløshed, sløvhed og ofte varige eftervirkninger.

Vestlige iagttagere, repræsentanter for Amnesty og læger har længe søgt at få indblik i disse tilstande. Og til sidst lykkedes det – den internationale opmærksomhed omkring emnet foranledigede de sovjetiske myndigheder til at invitere en gruppe vestlige psykiatere til at besøge Serbskij-instituttet. Det skete i anledning af en international konference om skizofreni, holdt i den armenske hovedstad Jerevan sidste efterår. Og der skete noget meget mærkeligt. Den vestlige sagskundskab blev vist rundt, de fik fremlagt sygejournalerne, diskuterede med dr. Morosov – og bagefter udtalte de så deres fulde tilfredshed med forholdene, hvilket af det officielle telegrambureau TASS blev udlagt som bevis på, at den internationale videnskab fordømmer antisovjetiske bagvaskelser om tvangsindlæggelser. Blandt medlemmerne af delegationen var også professor Strömgren fra Risskov, og han bekræfter dette referat i det store og hele: i en længere samtale med mig sagde professoren, at der blandt de indlagte ganske vist også var nogle, der havde deltaget i demonstrationer – men også syge demonstrerer jo, måske bliver de stærkere påvirket end normale mennesker og således »kan protestaktioner være med til at tegne sygdommen . . .« Alt i alt blev Strömgren overbevist om, at »de er virkelig syge«. (Samtalen er for lang til at gengive her; et fyldigt referat står i Information, 14. november 1973).

Denne forståelse for de sovjetiske synspunkter kan virke overraskende. Men der findes mange respekterede og højt kvalificerede psykiatere i den vestlige verden, hvis syn på sindslidelser ikke adskiller sig alt for meget fra den her skildrede. Også vort normalitetsbegreb er i høj grad afhængigt af, hvad samfundet forstår ved »normalt« – de syge er så de, der adskiller sig fra de accepterede – eller etablerede – sociale normer og adfærdsmønstre. Og selv om der ikke foreligger eksempler om politiske tvangsindlæggelser fra den demokratiske verden, så har vi en psykiatrisk »aktivisme« – man kunne sige, en opsøgende psykiatri, der disponerer over nogle frygtindgydende kemiske og kirurgiske våben til at »tilpasse« patienterne de bestående normer. Sindssygdom kan være en form for selvopfyldende profeti: hvis du engang kommer i mentalundersøgelse maskineri, hvis din adfærd bliver omfortolket til »symptomer«, så er du syg – og kommer måske selv til at tro på det. Om disse symptomer så er politiske, det afhænger snarere af systemet og dets respekt for borgerlige rettigheder end af videnskaben. Det kan i hvert fald ikke udelukkes, at der også i vor del af verden findes læger, der er rede til at devaluere protest som en sygdom og til at håndhæve de gældende normer efter magthavernes forgojdtbefindende.

Frank Osvold